

T U R U L

A Magyar Történelmi Társulat,
a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
és
a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság
Közlönye

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG MEGBÍZÁSÁBÓL SZERKESZTI

RÁCZ GYÖRGY főszerkesztő

AVAR ANTON, KOVÁCS ELEONÓRA, KÖRMENDI TAMÁS, LACZLAVIK GYÖRGY,
NEUMANN TIBOR, SOÓS ISTVÁN, SZAKÁCS ANNAMÁRIA

BUDAPEST
KIADJA A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT
SZERKESZTŐSÉG: MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR
ORSZÁGOS LEVÉLTÁRA

MMXXI

TARTALOM

1. Értekezések

BÁCSATYAI DÁNIEL: A 13. századi uralkodói nagy- és kettőspeccetek kronológiája 1

LAKATOS BÁLINT–SCHILL TAMÁS: Földesúri címerből mezővárosi jelvény. Dunapataj pecsétjei a 16–20. században23

2. Kisebb cikkek

KÁDÁR TAMÁS: Adalékok a IV. László-kori nagybírák archontológiájához. Ki volt az országbíró 1284-ben?33

KANÁSZ VIKTOR: Szalánci János tanúvallomása II. Lajos király haláláról37

3. Beszámolók

SCHMIDT ANIKÓ: A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának 2020. évi gyűjtőkori tevékenysége.....43

BENKE TAMÁS: Beszámoló a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság 2020. évi tevékenységéről.....47

TURUL

XCIV. évfolyam

2021. 1. füzet

A Szerkesztőség címe: 1014 Budapest, Bécsi kapu tér 2–4.

turul@mnl.gov.hu

Szerkesztőbizottság:

PANDULA ATTILA, REISZ T. CSABA, C. TÓTH NORBERT

Tördelés:

SZÉPKÖNYVEK

Nyomdai munkák:

Kódex Könyvgyártó Kft.

Felelős vezető: MAROSI ATTILA

ISSN 1216–7258

A megjelenést támogatták:

Nemzeti Kulturális Alap

Petőfi Kulturális Ügynökség
Nonprofit Zártkörűen Működő
Részvénytársaság mint az Emberi
Erőforrások Minisztériuma nevében
és képviselőjében eljáró lebonyolító
szerv által meghirdetett Tudományos
folyóiratok működésének támogatása
pályázat (FIT-SN-2021-0002)

KANÁSZ VIKTOR

Szalánci János tanúvallomása II. Lajos király haláláról

Testimony of János Szalánci on the death of King Louis II.

The study examines the testimony of János Szalánci in 1553, in which he testified to the nuncio's commissioner that he was born on his father's estate in Danóc, where King Louis II was killed. A review of the history and location of Danóc reveals that the settlement, which was destroyed in the 18th century, was situated on the right bank of the Danube, south of Mohács, on the border between present-day Izsép and Hercegmárok, and was a marshy area in the Middle Ages and early modern times, known as the Danóci marshes. The paper then explores the motives for Salanci's communication, noting that he must have been aware of the geography of the region and that he swore an oath before the nuncio's man without any hope of political or financial gain, and for his own motives. By the murder of the king, he probably meant that Louis II did not die a natural death, but may have been wounded in battle. It is a matter for future research to see how well Salanci's information stands the test of credibility.

Örömteli, ha egy országos szempontból (is) fontos történelmi évforduló kapcsán nem az előző év decemberében, hanem esztendőkkal korábban elkezdődik az addigi eredmények összegzése, s ennek alapján az előttünk álló legfontosabb feladatok felmérése és sorra vétele. Mohács kapcsán ennek lehetünk szemtanúi: különböző műhelyek több fórumon és formában, nagy érdeklődés közepette ütköztetik véleményeiket.¹ A polémia fő kérdései elsősorban arról szólnak, hogy kik és hányan vettek vagy nem vettek részt a mohácsi csatában, hol volt pontosan az ütközet, s hol, illetve hogyan halt meg II. Lajos király, sőt *horribile dictu* még a csata évfordulójának pontos dátumát is megkérdőjelezték.² Ennek kapcsán publikációk sorában

értelmezik, helyezik tágabb kontextusba a történeteket,³ valamint állítanak csatasorba új történelmi forrásokat, régészeti eredményeket,⁴ így mérve fel a kortársak információit, a csata utóéletét, irodalmi és művészettörténelmi megjelenését.⁵ Ennek során több új és érdekes korabeli forrás látott napvilágot, s ezeket a már ismertekkel együtt szisztematikusan összegyűjtötték és kötetbe rendezték.⁶

1 Ezúton köszönöm Tusor Péter, Fedeles Tamás, Rácz György, C. Tóth Norbert, Varga Szabolcs, Orsós Julianna, Tuhári Attila, Szovák Márton és Haramza Márk gondolatébresztő észrevételeit.

2 A polémiairól: B. Szabó János – C. Tóth Norbert: „Árnyékboksz az árnyék-sereggel” – avagy már megint mindenért Szapolyai a hibás. A magyar elit 1526. évi katonai szerepvállalásáról Botlik Richárd új könyve kapcsán. *Hadtörténelmi Közlemények* 131. (2018) 2. sz. 287–320., Botlik Richárd – Nemes István: Gondolatok az 1526. évi mohácsi csata távolmaradóiról, a hadkötelezettség törvényeiről és a tárgyalat kor orvosi kérdéseiről. *Hadtörténelmi Közlemények* 132. (2019) 2. sz. 455–474., B. Szabó János – C. Tóth Norbert: Válasz Botlik Richárdnak és Nemes Istvánnak. *Hadtörténelmi Közlemények* 132. (2019) 2. sz. 475–487., B. Szabó János: Pap Norbert pécsi földrajzos kutatócsoportjának a mohácsi csatával kapcsolatos „felfedezései” hadtörténész szemmel. *Hadtörténelmi Közlemények* 132. (2019) 4. sz. 943–956., Pap Norbert et al.: Válasz B. Szabó János „Pap Norbert pécsi földrajzos kutatócsoportjának a mohácsi csatával kapcsolatos „felfedezései” hadtörténész szemmel” című, a *Hadtörténelmi Közlemények*ben megjelent írására. *Hadtörténelmi Közlemények* 133. (2020) 2. sz. 439–449., B. Szabó János: Miért is nem csak Mohácsról szól ez a vita? *Hadtörténelmi Közlemények* 133. (2020) 3. sz. 699–710., B. Szabó János: Sem nem Majs, sem nem Sátorhely: Megjegyzések Pap Norbert és szerzőtársai Sátorhely vagy Majs? című tanulmányához. *Történelmi Szemle* 62. (2020) 1. sz. 169–178., Pap Norbert et al.: Refle-

xiók B. Szabó János „egy mátyás-kori oklevél...” és „Sem nem Majs, sem nem Sátorhely” című tanulmányaiban vázolt koncepciójára. *Történelmi Szemle* 62. (2020) 1. sz. 179–188., B. Szabó János – Máté Gábor: Észrevételek a történelmi források interpretációs lehetőségeiről és az interpretáció határaitól a mohácsi csatamező új földrajzi kutatása kapcsán. *Történelmi Szemle* 62. (2020) 1. sz. 189–201., Mordortól Mohácsig. A mohácsi csatáj történelmi földrajzi kutatása. Szerk. Pap Norbert. (Mohács 1526–2026. Rekonstrukció és emlékezet) Bp. 2020.

3 Legutóbb: Új korszak határán. Az európai államok hadügye és hadseregei a mohácsi csata korában. Szerk. B. Szabó János – Fodor Pál. (Mohács 1526–2026. Rekonstrukció és emlékezet) Bp. 2019., Egy elfeledett magyar királyi dinasztia: a Szapolyaiak. Szerk. Fodor Pál – Varga Szabolcs. (Mohács 1526–2026. Rekonstrukció és emlékezet) Bp. 2020.

4 Legutóbb: Eke mentén, csata nyomában. A mohácsi csata kutatásának legújabb eredményei. Szerk. Haramza Márk et al., Bp. 2020., Caspar Ursinus Velius: Lajos király haláláról és Magyarország bukásáról. Caspar Ursinus Velius: De interitu regis Ludovici et clade Hungariae. Egy elveszettnek hitt beszámoló a mohácsi csatáról. Caspar Ursinus Velius: De interitu Ludovici regis et clade Hungariae: A long-lost report about the battle of Mohács. Szerk. és ford. Kasza Péter. (Mohács 1526–2026. Rekonstrukció és emlékezet) Bp. 2020.

5 Legutóbb: Botlik Richárd – Illik Péter: A mohácsi csata (1526) másképpen. A nagy temető? Bp. 2018., Laczkó András: Új nap, régi fény: Mohács a reformkori magyar lírában. Pécs 2019., Több mint egy csata: Mohács. Az 1526. évi ütközet a magyar tudományos és kulturális emlékezetben. Szerk. Fodor Pál – Varga Szabolcs. (Mohács 1526–2026. Rekonstrukció és emlékezet) Bp. 2019.

6 Legutóbb: Örök Mohács: szövegek és értelmezések. Szerk. B. Szabó János – Farkas Gábor Farkas. (Mohács 1526–2026. Rekonstrukció és emlékezet) Bp. 2020.

Van viszont egy rövid, mindössze egy mondatnyi, ám annál érdekesebb, II. Lajos király halálának helyszínével foglalkozó forrás, amely ugyan már az 1980-as években felbukkant, mégsem került be a Mohács-kutatásról folytatott diskurzusba. Ez Szalánci (Szalánczy)⁷ János tanúvallomása, amelyet 1553. december 22-én az ecsedi várban tett Girolamo Martinengo apát, a III. Gyula pápa által I. Ferdinánd mellé rendelt nuncius küldötte, Martin Bondenarius bécsi prépost előtt. E vallomás jelen esetben azért különleges többek között, mert egyedi módon II. Lajos halála is szóba kerül benne. A forrásról tudomásom szerint a korszak jeles kutatója, Barta Gábor írt először *Vajon kié az ország?* című munkájában.⁸ Az 1988-ban megjelent kötetében erős kritikával élt Szaláncival szemben, ahol a következőket olvashatjuk: „Az itt szóba jövő 33-ból egy tanú akad, akinek a szavahihetőségét emiatt kell kétségbe vonnunk. Szalánczy János elmondja, hogy ő maga 50 esztendő, apját Szalánczy Lászlónak hívják, «én pedig atyám birtokán születtem, Dánócon, ahol Lajos királyt megölték.» A mohácsi csatáról sokféle legenda keringett már akkor is, de II. Lajos halálának ezt a változatát még a pletykagyűjtők legnagyobbika, Szerémi György káplán sem ismerte. Szalánczy uram, ez a királyi udvarokba bejáratos, igencsak jól értesült férfiú készpénznek vesz, s minden kétely nélkül továbbad egy történetet, melynek hitelességét számtalan kortárs cáfolta.” E sorokat tudomásom szerint csak Farkas Gábor Farkas hivatkozta 2003-ban,⁹ ám ezt követően, valószínűleg Barta dehonesztáló szavai miatt kikerült a Mohács-kutatás látómezőjéből, így a csata forrásaival foglalkozó 2006-os, valamint a 2020-as összegző kötetbe sem került bele, s a Moháccsal foglalkozó történések sem idézik.¹⁰

Valóban ennyire befolyásolható lett volna Szalánci, s ilyen könnyen megtévesztették volna? Vagy direkt tett volna eskü alatt hamis vallomást? E kijelentése miatt tényleg megkérdőjelezhetjük Szalánci szavahihetőségét? Esetleg Barta tévedhetett, s a vallomás mégiscsak fontos információkat rejtett számunkra?

Szalánci János származása és élete

A Szalánci család az Abaúj megyei Szaláncról (Slanec, Szlovákia) származott, s feltehetően a 15. század elején költözött

7 Nevét Szalánci és Szalánczy alakban is ismeri a történettudomány. Jelen tanulmányban a magyar medievista hagyományoknak megfelelő Szalánci alakot használom.

8 Barta Gábor: *Vajon kié az ország?* (Labirintus) Bp. 1988. 91.

9 „Külön érdemes megemlíteni Fráter György gyilkosságának tanúvallomásai közül is előbukkan a királygyilkosság egy új változata. Szalánczy János elmeséli, hogy atyja birtokán, Dánócon ölték meg Lajos királyt.” Farkas Gábor Farkas: *Mohács legendája. Az Egyetemi Könyvtár évkönyvei. Annales Bibliothecae Universitatis de Rolando Eötvös Nominatae* 11. (2003) 1. sz. 135–162. 152. A forrást Bartán kívül felhasználja még – II. Lajos megemlézése nélkül: *Gizella Nemeth Papo – Adriano Papo: Frate Giorgio Martinuzzi. Cardinale, soldato e statista dalmata agli albori del Principato di Transilvania. (Iconografie d’Europa 3.)* Aracne 2017. 358. et passim., *Klára Jakó: Queen Isabella’s „Most Trusted Man”*: János Szalánczy. In: *Isabella Jagellion Queen of Hungary*. Eds. Ágnes Máté – Teréz Oborni. (Mohács 1526–2026. Rekonstrukció és emlékezet) Bp. 2020. 305–326. 307.

10 Mohács. Szerk. B. Szabó János. (Nemzet és Emlékezet) Bp. 2006., Örök Mohács i. m.

át a királyság déli részébe.¹¹ A térség jelentős családjává váltak, Szenttamási Szalánci János 1445-ben Újlaki Miklós familiárisaként a szörényi vicebáni tisztséget viselte, egyike volt Bács megye küldöttjeinek az 1447-es országgyűlésen.¹² A család a későbbiekben is fontos szerepet töltött be: 1512-ben és 1515-ben Szalánczi Antallal pécsi várnagyként találkozunk,¹³ Szalánci János pedig 1495-ben bodrogi alispán, majd 1496-ban bácsi alispán volt.¹⁴ Az oszmán pusztítások következtében a család elhagyta ezt a régiót, s valamikor a 16. század első évtizedeiben Erdélybe költözött.¹⁵ Ennek pontos dátumát nem ismerjük, azt tudjuk, hogy 1512 körül még a déli országrészben laktak, ugyanis a források említik Szalánci Antal bácsi várnagyot és birtokost Baranya megyében, s ugyanebben az időben Szalánci László özvegyét és fiait.¹⁶ A fiúk egyike lehetett János.

1525-re már átköltözhetett a család, ugyanis ekkor Szalánci János Radu de la Afumați havasalföldi vajda latin és feltehetően magyar *secretarius*aként is működött, majd 1526 tavaszán a vajda követként Budára érkezett egy oszmán-ellenes katonai akció ügyében tárgyalni.¹⁷ Ekkor azt javasolta, hogy II. Lajos serege frontális ellentámadásokkal próbálja megállítani a szultánt, miközben az erdélyiek és a havasalföldiek egyesült serege betörve a balkáni területekre hátra támadja az oszmán erőket.¹⁸ Bár a követség nem járt sikerrel, a diplomata jó viszonyt ápolhatott a budai udvarral, ugyanis ottani tartózkodása alatt II. Lajos király kiváltságokkal látta el a dévai vártartományhoz tartozó, Jófő mezővárosában lévő kúriáját és mentesítette Szalánci jegyesét a birtokai után járó szolgáltatások alól.¹⁹

11 Szalánciról és családjáról: *Jakó Klára: A Szalánczyak*. (Egy fejezet az erdélyi fejedelemség keleti diplomáciájának történetéből). In: *Emlékkönyv Imreh István nyolcvanadik születésnapjára*. Szerk. Kiss András – Kovács Kiss Gyöngy – Pozsony Ferenc. Kolozsvár 1999. 166–175., *Jakó Klára: A társadalmi felemelkedés lehetősége a moldvai és havasalföldi magyar secretariusok körében*. In: *Arisztokrata életpályák és életviszonyok*. Szerk. Papp Klára – Püski Levente. (Speculum historiae Debreceniense 4.) Debrecen 2009. 25–40., *Jakó K.: Queen Isabella’s „Most Trusted Man”* i. m.

12 *Engel Pál: Magyar Középkori Adattár. Magyarország világi archontológiája*. Bp. 2001. [CD-ROM] I. Bárók. Szörényi bán, VII. Főrendek és országgyűlési követek 1439–1457., *Jakó K.: A Szalánczyak* i. m. 166., *Jakó K.: Queen Isabella’s „Most Trusted Man”* i. m. 306.

13 HU-MNL-OL DL 22738., 22269. [Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Diplomatikai Levéltár], *Fedeles Tamás: A püspökség és a székeskáptalan birtokai, gazdálkodása*. In: *A pécsi egyházmegye története 1. A középkor évszázadai (1009–1543)*. Szerk. Fedeles Tamás – Sarbak Gábor – Sümei József. Pécs 2009. 421–461. 434–435., *Petrovics István: A város története a 14. század közepétől 1526-ig*. In: *Pécs története II. A püspökség alapításától a török hódításig*. Szerk. Font Márta. Pécs 2015. 173–288. 202.

14 *C. Tóth Norbert et al.: Magyarország világi archontológiája 1458–1526. II. Megyék. (Magyar történelmi emlékek. Adattárak)* Bp. 2017. 39., 77.

15 *Jakó K.: A társadalmi felemelkedés* i. m. 29. Nagyon hasonló pályát futottak be a kápolnai Bornemisszák, akik szintén Baranya megyéből költöztek az 1540-es években Erdélybe, s vertek gyökeret a kialakuló fejedelemségben. Még valami összeköti őket Szalánciakkal: János szülővárosa, Danóc 1556/57-ig a Bornemisszák kezében volt. *Horn Ildikó: Hit és hatalom. Az erdélyi unitárius nemesség 16. századi története*. Bp. 2009. 197–198.

16 *Iványi Béla: Egy 1526 előtti ismeretlen kézirat formálaskönyv. Történelmi Tár, XXVII. 1904. 498–499.*, *Jakó K.: A társadalmi felemelkedés* i. m. 29.

17 *Jakó K.: A társadalmi felemelkedés* i. m. 28–30., *Jakó K.: Queen Isabella’s „Most Trusted Man”* i. m. 309.

18 *Jakó K.: A Szalánczyak* i. m. 167.

19 HU-MNL-OL DL 30291., *Jakó K.: A Szalánczyak* i. m. 167. Még ebben az évben a beiktatás is megtörtént. *Magyar Károly: Regesták Alsó-Fehérvár*

Lapugyi Annával, majd Bánffy Dorottyaival kötött házassága, valamint jövedelmező munkái révén jelentős birtokokra tett szert Hunyad, Belső-Szolnok, Doboka, Kolozs, Arad és Fehér megyében.²⁰

A havasalföldi vajda 1529-es meggyilkolását követően Szapolyai János familiárisa lett, s a Havasalfölddel és Moldvával való kapcsolattartás szakértőjeként működött, valamint ő töltötte be Szapolyai és Gritti közötti összekötő bizalmi szerepét.²¹ Gritti halála után Szapolyai egyik legbefolyosabb embereként Fráter György is igényt tartott a szolgálataira, ennek okán 1542-ben Fekete Jánossal ő vitte Erdély első hűbéri adóját Isztambulba.²² Időközben Izabella és fia, János Zsigmond hívévé szegődött.²³ 1550 őszén is a királyné oldalán állt,²⁴ 1551-ben pedig dévai várnagyként szolgált.²⁵

Fráter meggyilkolása után a Ferdinánd által erdélyi vajdává kinevezett Báthory András *secretarius et auditor*-ként szolgált. Tanúvallomásának évében, 1553. február 8-án Castaldo arról írt I. Ferdinándnak, hogy „Báthory nagyon bízik Szalánczy Jánosban, a ki pedig határozottan óhajtja a királyné s fia visszahozatalát s a ki sok gonoszságot követett el.”²⁶ Castaldo nem tévedett, ugyanis Hans Dernschwam szerint július 22-én már mint „Izabella királynénak és párthíveinek küldötte érkezett érkezett Budára, hogy mihasznához illően gazemberkedjék.”²⁷ A Habsburg-ház erdélyi uralmának kudarca után közbenjárta a Portán azért, hogy Izabella királyné és a fiatal János Zsigmond visszatérhessen Erdély trónjára. Ezt követően királyi tanácsos volt és továbbra is a törökkel való együttműködés politikájának alakítója és határozott híve maradt.²⁸

Első felesége, Lapugyi Bár Anna volt, majd második, Bánffy Dorottyaival kötött házassága révén a fejedelemség egyik legjelesebb családjával került rokonságba. 1564-ben hunyt el.²⁹ Tanulmányairól semmit sem tudunk, Jakó Klára feltételezi,

hogy iskolázottsága magasabb szintű lehetett a korban szokásosnál. Haláláig Erdély egyik jelentős politikai tényezője maradt, s a későbbi évtizedekben leszármazottai hasonló pályát futottak be, így családja a fejedelemség politikai és társadalmi életének vagyonos és befolyásos aktorává, az erdélyi arisztokrácia részévé vált.³⁰

A tanúvallomás

Szalánci életével kapcsolatban kitűnő forrást nyújt a Fráter György meggyilkolása kapcsán indított szentszéki eljárás során tett tanúvallomása.³¹ A vallomás felvételére 1553. december 22-én az ecsedi várban, két nappal Báthory András vallomása után került sor, amely során a nuncius küldötte 87 kérdőpont segítségével kérdezte ki Szalánci Fráter Györgygel, valamint elsősorban az 1541 és 1551 közötti tíz év eseményeivel kapcsolatban.³² A vallomás elején a diplomata saját magáról így nyilatkozott:

„respondit se ex Ladislao Salansio cubiculario quondam regis Mathiae Hungariae et L annos et in possessione patris sui Danotz, ubi rex Ludovicus interfectus est, natum, laicum esse et praefectum proventuum omnium domini Andreae Bathory etc.”³³

Azaz édesapja Szalánci László, Mátyás király *cubiculariusa* volt, ő maga pedig 50 éves, s Danócon, édesapja birtokán született, ahol Lajos királyt meggyilkolták. Laikus volt és Báthory

megye levéltárból. Magyar Történelmi Tár 4/8. 1907. 80–120. 108.

20 Jakó K.: A társadalmi felemelkedés i. m. 30.

21 Jakó K.: A Szalánczyak i. m. 169. Szapolyai követeként is dolgozott, 1534-ben például Hieronymus Laskyhoz ment az uralkodó megbízásából. *Révész Ferencz*: Gritti szereplése Magyarországon, és Verancsics Antallal is levelezésben állt. Az Erdélyi Múzeum-Egylet Bölcsélet-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztályának Kiadványai 7. (1890) 3. sz. 211–257. 147–148., *Szalay László*: Verancsics Antal m. kir. helytartó, esztergomi érsek összes munkái 6. Vegyes levelek, 1538–1549. Pest 1860. 149–151.

22 Jakó K.: A társadalmi felemelkedés i. m. 30.

23 Jakó K.: Queen Isabella's „Most Trusted Man” i. m. 315–317. Többek közt Izabella megbízásából járt Káson budai pasánál is. Istvánffy Miklós magyarok dolgairól írt históriája. Tállyai Pál XVII. századi fordításában, I/2. Szerk. Benits Péter. (Történelmi források I.) Bp. 2003. 143.

24 Losonczy István 1550. október 1-én írt levele szerint „Az királyné asszon követi Zalánczy János is megjött, még bátyám nem érti: mivel? mert igen beteg volt, itt kinn feküdt, hanem most akar bemenni.” *Károlyi Árpád*: Losonczy István két magyar levele. Magyar Történelmi Tár 3/4. (1881) 378–381. 379.

25 *Zimmermann Ferenc*: Hunyadmegyei oklevéltár. Négy oklevél a Kemény-levéltárból. A Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat Évkönyve 12. (1901) 156–161. 157.

26 *Barabás Samu*: Erdély történetére vonatkozó regesták. (VI. és bef. közl.). Magyar Történelmi Tár 3/15. (1892) 651–683. 670., 676.

27 *Hans Dernschwam*: Erdély, Besztercebánya, Törökországi útinaplók. Közreadja: Tardy Lajos. Bp. 1984. 140.

28 *Veress Endre*: Izabella királyné. 1519–1559. Bp. 1901. 424., *Jakó K.*: Queen Isabella's „Most Trusted Man” i. m. 318.

29 Jakó K.: Queen Isabella's „Most Trusted Man” i. m. 318.

30 Jakó K.: A társadalmi felemelkedés i. m. 29., *Jakó K.*: Queen Isabella's „Most Trusted Man” i. m. 319–325.

31 A tanúvallomás a Haus-, Hof- und Staatsarchiv gyűjteményében található meg, mikrofilmen pedig a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában is olvasható. AT-ÖStA-HHStA-UA-AA-72.Konv.B.-fol. 164–174. [Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Ungarische Akten] Mikrofilmen: az MNL OL W 3440. sz. tekercsén. Ezúton köszönöm Oross András bécsi levéltári delegátus segítségét.

32 A pontok latin nyelven és magyar fordításban: Lettere di principi. Fejedelmi levelek a pápának (1518–1578). Ed. József Bessenyei. (Bibliotheca Academiae Hungariae-Roma Fontes 3.) Rome – Bp. 2002. 210–233. A vizsgálatról legújabbban: *Kanász Viktor*: Fráter György gyilkossági perének forrásai a vatikáni levéltárban. In: Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században. (Collectanea Vaticana Hungariae I/15.) Szerk. Tuszor Péter – Szovák Kornél – Fedeles Tamás. Bp.–Róma 2017. 173–185., *Viktor Kanász*: Miklós Oláh's Testimony Given During the Investigation of the Murder of György Fráter. In: Nicolaus Olahus 450. Proceedings of the International Conference on the 450th Anniversary of Nicolaus Olahus' Death. Ed. Emőke Rita Szilágyi. (Publikationen der ungarischen Geschichtsforschung in Wien 17.) Wien 2019. 51–63., *Kanász Viktor*: Girolamo Martinengo apát, pápai nuncius élete és magyarországi tevékenysége. In: Ezerarcú Erdély. Politika, társadalom, kultúra. Szerk. Tötös Áron et al. Kolozsvár 2019. 92–106. 97–99.

33 AT-ÖStA-HHStA-UA-AA-72.Konv.B.-fol. 164v. Érdekes, s talán elég figyelmet nem kapó téma, hogy a 16. század második felében a jobbágy-ság is megőrizte a csata emlékét. Jó példa erre a Mohácsi távol, Váradon, 1582-ban felvett jobbágy-tanúvallomás, amelyben így emlékeznek a csatára: „Az Mohach hada jwt ezembe, de hány eztendeős vagyok, nem tudom”, „Az Mohach hadát tudom”, „Az Lajos királ elvezését Mohachon jól tuggya”. Kánoni kivizsgálás Pázmány Péterről. Családja, katolizálása, misszionálása. (A Pázmány–Tholdy archívum irataival). Feltárta, fordította, kísérő tanulmánnyal és dokumentumokkal közreadja: Tuszor Péter. Collectanea Vaticana Hungariae II/6.) Bp.–Róma 2017. 365., 367., 368.

András javainak kezelője. A latin nyelven fennmaradt vallo-más valószínűleg ezen a nyelven került felvételre is, mivel a diplomata Szalánci minden bizonnyal beszélt deákul, így ki-zárhatjuk az esetleges félrefordítás lehetőségét. A szövegben az *interficio* igéből származó *interfectus* kifejezés szerepel, ami valóban gyilkosságot jelent.³⁴ E pillanatban a délibábos történetírás nyomdokain haladva könnyen elkalandozhat a fantáziánk, ám ahelyett, hogy háromágú törrel közelítő orvgyilkosokat keresnénk, leszögezzük, hogy vélhetőleg itt nem szigorúan véve azt jelenti, hogy Danócon ölte meg az uralkodót valaki, hanem azt akarja kifejezni e szó, hogy a csatában, azzal összefüggésben esett el, és nem természetes halált halt. Azaz a király megsebesülhetett a csata közben, s kíséreléssel ellentétben ezért nem tudott végül elmenekülni.³⁵ Ezt erősíti az a tény, hogy Szalánci nem nevezi meg a tett elkövetőjét.

A helyszínnel kapcsolatban ma hiába keressük *Danocz* települést, pedig az Árpád-kortól a 18. századig folyamatosan lakott volt.³⁶ Foglaljuk össze röviden, mit tudunk Danóc (Dánóc) történetéről és elhelyezkedéséről. A falu 13. században a Pécs és a kisköszegi dunai rév közötti útvonalon feküdt.³⁷ A 13. század közepén Danóc falu Gúg fia János ispán és fiai birtoka volt, tőlük azonban IV. Béla király elvette és Sinister Miklósnak adományozta. A település egy része azonban Gúg leszármazottainak kezén maradhatott, ugyanis később is ottani birtokosokként szerepelnek.³⁸ 1296-ban már III. András király anyjának kezében volt, s vásáros helynek számított.³⁹

34 Lexicon Latinitatis Medii Aevi Hungariae: http://clph.elte.hu/llmaeh/mklsz/simplerach_b_hu.php, letöltés: 2020. júl. 18.

35 Bár – Szerémi történetével ellentétben – a király testén később állítólag nem találtak sebeket, ne feledjük, hogy több forrás, például Thurzó Elek tárnokmester levele is arról számol be, hogy a király a csatában megsebesült. „Nekünk mégis Mohács kell...”. II. Lajos rejtélyes halála és különböző te-metése (Az Országos Széchényi Könyvtárban 2015. augusztus 29-én meg-rendezett tudományos szimpóziumon elhangzott előadások szerkesztett és bővített kiadása). Szerk. Farkas Gábor Farkas – Szebelédi Zsolt – Varga Bernadett. Bp. 2016. 190., Örök Mohács i. m. 366., 832–833., 836–837. A király halálával kapcsolatos további polémiákról: *Kiss Béla*: II. Lajos halála. Vigilia 41. (1976) 8. sz. 507–512., *Botlik Richárd*: Egy könyv ürügyén. II. Lajos király halálának körülményeiről. In: *Különvélemény. A mainstream magyar történelem határán*. Szerk. Illik Péter. Bp. 2017. 11–50., *B. Szabó János*: II. Lajos halálának helyszíne: táj és orális hagyomány. *Hadtörténelmi Közlemények* 132. (2019) 2. sz. 443–453., *Pap Norbert et al.*: II. Lajos halálának helye. *Történelmi szemle* 62. (2020) 1. sz. 73–109., *Pap Norbert et al.*: II. Lajos halálának helye In: *Mordortól Mohácsig* i. m. 211–248., *Varga Szabolcs*: Megjegyzések II. Lajos király halálához. *Történelmi szemle* 52. (2020) 1. sz. 57–71., *B. Szabó János – Sudár Balázs – Varga Szabolcs*: Földvártól Cseléig. Régi kérdések, új válaszok a mohácsi csatával kapcsolatos történeti kutatásokban. *Rubicon* (2020) 4. sz. 60–69. 66–67.

36 Jelenleg még a régészeti sem sikerült megtalálni a település nyomait.
37 *Györffy György*: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*. I–IV. Bp. 1963. I. 296., *Gállos Ferenc*: Vázlatok Pécsvárad kialakulásának és középkori mezővárosi fejlődésének történetéből. *Janus Pannonius Múzeum Évkönyve* 1960. Szerk. Dombay János. Pécs 1961. 159–181. 167., 171–172., *Kosztai László*: A püspökség alapításától (1009) a 14. század közepéig. A város és környékének gazdasága a 11. század elejétől a 14. század közepéig. In: *Pécs története II. A püspökség alapításától a török hódításig* i. m. 21–172. 83.
38 *Zsoldos Attila*: *Az 1267. évi dekrétum és politikatörténeti háttere* (IV. Béla és Ifjabb István király viszályának utolsó fejezete). *Századok* 141. (2007) 4. sz. 803–842. 819.

39 *Szentpétery Imre*: *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke*. II/4. 1290–1301. Bp. 1987. 165.

Ezt követően az egyházas helynek számító település királyi kézbe került, majd 1341-ben I. (Nagy) Lajos Herceg Péternek adományozza.⁴⁰ Innentől kezdve a 16. század közepéig első-sorban a Herceg család birtokolta a mezővárossá növő Danócot.⁴¹ 1529-ben Szapolyai János a Mohácson lévő szultánhoz tartva Danócon is áthaladt, ahol Szerémi György elbeszélése szerint állhatott egy *arx*, ami Herceg György birtokában volt.⁴² Az oszmán hódítás következtében Danóc a mohácsi ná-hije része lett, s Kászim mohácsi szandzsákbég birtokába került.⁴³ 1544-ben a szultán kincstára központi kezelésbe vette a mezővárost.⁴⁴ A keresztény birtokosok is igényt tartottak a település jövedelmeire: az 1550-es években Geszty János bírt tíz jobbágyportával a faluban, s rajta kívül Kerecsényi Lászlónak volt itt jószága, ám 1556-ban már Horváth Márk szigeti kapitány birtokolta a települést.⁴⁵ A kápolnai Bornemisszák is bírtak jószágokat Danócon 1556/57-ig, ekkor azonban I. Ferdinánd hűtlenség miatt elvette tőlük többek közt Danócot is, s Farkas Györgynek és Imrének adományozta.⁴⁶ Az 1564-es baranyai dikajegyzékben is őt találjuk Danócon tíz portával.⁴⁷

Danóc a térség egyik legnagyobb mezővárosává nőtte ki magát és az egyházi intézményrendszere sem omlott össze.⁴⁸ Mindezt jól mutatják az adózók számai: 1546-ban 172 háne (261 fő), 1552-ben pedig 123 háne (445 fő) szerepelt a török összeírásokban, 1565/66-ban pedig 160 kapuval (328 fő) számoltak. A század második felétől azonban folyamatosan csökkent a lakossága, 1580-ban már csak 109 kaput (144 fő), 1590-ben pedig 80 kaput (139 fő) számoltak össze, 1631-ben pedig 46 hánéval számoltak.⁴⁹ A település etnikai viszonyai is

40 *Rationes collectorum pontificorum in Hungaria*. Pápai tizedszedők számadásai. 1281–1375. (Monumenta Vaticana Hungariae I/1.) Bp. 1887. 265., Anjou-kori Oklevéltár. XXV. Szerk. Sebők Ferenc. 1341. Bp.–Szeged 2004. 40., 74.

41 *Csánki Dezső*: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I–V*. Bp. 1894. II. 462., *Kőfalvi Tamás*: A pécsváradai konvent hiteleshe-lyi oklevéltára 1254–1526. Szeged 2006. 378., 412.

42 „Dum Rex Joannes jam esset cum cateuersa sua ex parte Quinque-Ecclesien. juxta arcem Danoch, erat arx Georgi Herchegh ...” Szerémi György. II. Lajos és János királyok házi káplánja Emlékirata Magyarország romlásáról, 1484–1543. Közli: Wenzel Gusztáv. Pest 1857. 254.

43 *Vass Előd*: A mohácsi szandzsák hatvannégy évvel a csata után. In: *Mohács. Tanulmányok a mohácsi csata 450. évfordulója alkalmából*. Szerk. Rúzsás Lajos – Szakály Ferenc. Bp. 1986. 355–369. 365.

44 *Dávid Géza – Fodor Pál*: „Az ország ügye mindenek előtt való”. A szultáni tanács Magyarországra vonatkozó rendeletei (1544-1545; 1552). (Historia Könyvtár. Okmánytárak 1.) Bp. 2005. LIX. 34–35.

45 HU-MNL-OL-E 156-b.-2.-19.- (p.10.) [Urbaria et Conscriptioes], *Timár György*: Királyi sziget. Szigetvár várgazdaságának iratai. 1546–1565. (Baranya török kori forrásai 1.) Pécs 1989. 196., 326.

46 HU-MNL-OL-A 57-3.-302., 434. [Libri regii], Horn I.: Hit és hatalom i. m. 197–198.

47 *Szakály Ferenc*: Egy végvári kapitány hétköznapijai (Horváth Márk szigeti kapitány levelezése Nádasdy Tamás nádorral és szervitoraival) (1556–1561). Somogy megye múltjából 18. Kaposvár 1987. 45–126. 72.

48 *Sudár Balázs*: Földvár falu a török korban. *Történelmi Szemle* 62. (2000) 1. sz. 153–168. 162.

49 *Sudár Balázs*: A mohácsi náhije és települései a 16–17. században. In: Eke mentén i. m. 13–32. 21. 29. Lásd még: *Pataky András*: Délkelet-Baranya (Drávaszög) hat évszázados településtörténete, lakosságának nemzetiségi összetétele és változásai. *Eszék* 2009. (https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/kulhoni_magyarsag/2010/hr/delkelet_baranya_hat_evszazados_pages/000_Konyveszeti_adatok.html, letöltés: 2020. nov. 30.)

megváltoztak: a magyar lakosság felmorzsolódott, s helyére délszláv etnikumú népesség áramlott be, ezzel egy időben pedig a *Danóc* név sok esetben *Danovác/Danofcse* alakká változott. A 17. század második felében a pécsi püspökség birtokai közé számító falvak között írták össze, árendáját pedig a pécsváradi apátságnak adták.⁵⁰ A visszafoglaló háborúk során az 1680-as években a környéket a keresztény és az oszmán, valamint tatár hadak rendszeresen pusztítják, ennek ellenére 1686-ig megmenekült a település.⁵¹ 1698–1699 fordulóján Savoyai Eugén szerezte meg az ekkor már pusztaként írt *Danovác*-ot.⁵² 1715-ben a lakosság katolikusokból állt (32 délszláv származású adózót írtak össze), templomuk nem volt, Izsépre jártak misére.⁵³ 1720-ban katolikus sokác jobbágycsaládok laktak itt, akik helyébe 1727 táján görögkeleti rácok költöztek.⁵⁴ A század második felében a súlyos pestisjárványok annyira megtizedelték a lakosságot, hogy a falu elnéptelenedett, s a megmaradt lakosság pedig Izsépre költözött.⁵⁵

Így a település immár több mint 250 éve elpusztult. Közlebbi lokalizálására ennek ellenére az oklevelekben és összeírásokban fennmaradt szomszédos települések segítségével van lehetőségünk. Már egy 1455-ös oklevél szerint Danóc és Gét szomszédos települések voltak.⁵⁶ 1552-ben hét pusztát birt: Izsépet, Rászlót, Hagytót, Gétet, Márokat, Darázst és Balazsint, ezek közül csak az utóbbit nem tudták beazonosítani.⁵⁷ Egy 1696. évi összeírás szerint a húsz betelepülő által lakott Danóc szomszédai Dályok, Izsép, Csibagát, Vék, és Földvár voltak, s a település ekkor a Mohács-Kisköszeg útvonalon feküdt.⁵⁸ Egy 1715-ös összeírás is a segítségünkre van. Ebből ugyanis az derül ki, hogy Danóc birtok Dályoktól ¼

mérföldre volt a Kis Karasicza mellett (*penes fluvium Karasicza minore*), amelyen malom is működött, keletre egy híd áll a Dunán azon a területen, amely bővelkedik halakban. A településtől északra Dályok, délre Márok, keletre Darázs, nyugatra pedig Kisfalud feküdt.⁵⁹ Mindebből azt láthatjuk, hogy Danóc a mai Izsép (Topolje, Horvátország), Hercegmárok (Knezevici Marok, Horvátország) közötti határban állhatott, a Karasicsa folyó mentén, a Duna nyugati, jobb partján, árterének szomszédságában. Ennek hatására a falu határa felettebb mocsaras, tavakkal borított volt, s ezt az északra hosszan elnyúló területet Danóci vagy Örvény mocsárnak (*Danóc, Danoth mocsár*), majd a falu pusztulását követően Vizslaki-rétnek nevezték.⁶⁰ Itt helyezkedett el a Duna egyik oldalága/holtága, amelyet szintén Danóc-patakknak hívtak.⁶¹

Arról, hogy honnan hallott Szalánci a történekről, ronkonaitól, ismerőseitől származott a hír, vagy esetleg maga is részt vett a csatában, sem a tanúvallomás, sem egyéb források nem adnak tájékoztatást. Azt mindenesetre feltételezhetjük, hogy a diplomáciában és politikában jártas, széles látókörű Szalánci bizonyosan nem vett volna készpénznek, s adott volna tovább egy ilyen fontos embernek, ilyen kiemelkedő ügyben egy kőza híresztelést. Felmerül bennünk egy másik fontos kérdés is: esetleg szándékosan hazudott Szalánci? Ezt megvizsgálva egyrészt nem szabad elfelejteni, hogy a feltehetően vallásos Szalánci is eskü alatt vallott a pápa emberének.⁶² Emellett nem mondta volna a nuncius megbízottja előtt az életrajzi adatoknál mindezt, ha maga sem hitte volna, illetve nem ez lett volna a korabeli helyi hagyomány (*fama publicus, vox communis*), amelyet esetünkben tudunk a leginkább megragadni, ugyanis a többi helyi hagyományhoz kapcsolódó forrás közvetett, ráadásul több mint húsz évvel későbbi.⁶³ Másrészt felmerül a kérdés, miért hazudott volna ebben, lehetett-e bármilyen aktuális relevanciája a történeknak 1553-ban? Várt-e, várhatott-e bármilyen hasznot ettől?

50 HU-MNL-OLE 156-a.-90.-32/d.-(p. 18–19.)

51 *Szakály Ferenc*: A felszabadító háborúk történeti helyéről (Ki felelős a hódoltsági terület pusztulásáért?). In: Előadások és tanulmányok a török elleni visszafoglaló háborúk történetéből 1686–1688. Szerk. Szita László. Pécs 1989. 23–42. 36.

52 *Oross András*: Európa GÉNiusza. Savoyai Eugén élete és kora 1663–1736. (Sziluettt. Korszerű történelmi életrajzok) Pécs–Bp. 2019. 187.

53 HU-MNL-OLE 156-a.-37.-22.-(p. 7–8.)

54 *Follajtár Ernő*: Baranya vármegye eltűnt helységei. Pécs, 1942. 12. Ezt bizonyítja, hogy 1733-ban már Darázs filiájaként Izséppel azonosítják a vizitátorok: „Filiális Isip seu Danovác” (Conscriptio Ecclesiarum et Parochiarum Comitatus Baraniensis et Comitatus Tolnensis 1733. A bev. tanulmányt írta és a forrásokat közreadja: Gózszy Zoltán. (Pécsi Egyháztörténeti Műhely 10.) Pécs 2019. 93.), 1736-ban pedig ortodox délszlávokat írtak össze. HU-MNL-OLE 156-a.-94.-25.-(p. 43–44.), HU-MNL-OLE 156-a.-8.-9.-(p. 41–44.). Talán ezért nem találjuk a települést a pár évvel később készült pécsi egyházlátogatási jegyzőkönyvekben. Egyházlátogatási jegyzőkönyvek a pécsi egyházmegyében (1738–1742). A bevezető tanulmányt írta és a forrásokat közreadja: Gózszy Zoltán – Varga Szabolcs. (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis V.) Pécs 2009. 161–164., Visitatio Parochiarum Dioecesis Quinqueecclesiensis 1753–1757. A bev. tanulmányt írta és a forrásokat közreadja: Gózszy Zoltán. (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis XIV.) Pécs 2016. 209–212.

55 *Follajtár E.*: Baranya vármegye i. m. 12. 1766-ban már Izsép mellett lévő pusztaként szerepel. HU-MNL-OLE 156-a.-168.-38/b.-(p. 61.), HU-MNL-OLE 156-a.-168.-38/p.-(p. 28.)

56 A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. IX. Szerk. Kammerer Ernő. Bp. 1899. 493–494.

57 *Sudár B.*: A mohácsi náhije i. m. 13–32. 17.

58 *Varga Szabolcs – Sudár Balázs*: A mohácsi kistérség települései a 17. század utolsó negyedében. In: Eke mentén i. m. 33–49. 37., 39., 41., *Sudár B.*: földvár falu a török korban i. m. 164–165.

59 HU-MNL-OLE 156-a.-37.-22.-(p. 8.)

60 *Follajtár E.*: Baranya vármegye i. m. 12., *Bende Lajos*: A mohácsi csata. Hadtörténelmi Közlemények 13. (1966) 3. sz. 532–567. 540., *Győrffy Gy.*: Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. i. m. I. 296., *B. Szabó János*: Egy Mátyás-kori oklevél és a mohácsi csata centrumában fekvő Földvár falu „rejtélye” (Egy évszázados kirakós játék új darabjai). In: Hunyadi Mátyás és kora. Szerk. Bárány Attila et al. Debrecen 2019. 149–159., *Végh András – B. Szabó János*: A Mohács és Danóc közé eső térség késő középkori birtok- és településstruktúrája. In: Eke mentén i. m. 49–73. 65. 145., *Pap Norbert et al.*: Sátorhely vagy Majs? Földvár környezeti jellemzői - a mohácsi csata centrumtérségének lokalizálása. Történelmi Szemle 61. (2019) 2. sz. 209–246. 220., *Örök Mohács*. i. m. 691. Csúzától északra is volt egy Danócnak nevezett szőlőhegy. *Gállos F.*: Vázlatok i. m. 172.

61 *Bezerédy Győző*: Kölked története (1. rész). Baranyai helytörténetírás. A Baranya Megyei Levéltár évkönyve 1971. Szerk. Szita László. Pécs 1972. 55–87. 57. Korai magyar helynévszótár 1000–1350. I. Abaúj-Csongrád vármegye. Szerk. Hoffmann István. (A Magyar Nérvarchívum Kiadványai 10.) Debrecen 2005. 79–80., *Győrffy Erzsébet*: Korai magyar folyóvízvezeték. (A Magyar Nérvarchívum Kiadványai 20.) Debrecen 2011. 39., *Kovács Éva*: A Tihanyi összeírás mint helynévtörténeti forrás. (A Magyar Nérvarchívum Kiadványai 34.) Debrecen 2015. 145.

62 A vallomás előtt Balázs ferences szerzetesnél Bátorban gyónt és áldozott („V. Respondit affirmative et se confessum esse cuidam fratri Franciscano, Blasio in Bathor, oppido domini Andreae de Bathori et Eucharistiam sumpsisse.”) AT-ÖStA-HHStA-UA-AA-72.-Konv.B.-fol. 164v.

63 *B. Szabó J.*: II. Lajos halálának helyszíne i. m. 448–449.

A történetek után huszonhét évvel már csekély jelentősége lehetett II. Lajos halálának, főleg annak tükrében, hogy a holttest még 1526-ban előkerült, s el is szállították Székesfehérvárra, így valószínűleg nem állt érdekében elferdíteni az általa ismert igazságot. Felmerülhet az is, hogy azért egészítette ki ezzel az adalékkal a születési helyét, hogy a település pontosabb behatárolását, földrajzi elhelyezését segítse, mivel a csatát nagy valószínűséggel jobban el tudta helyezni Bondenarius. Ez esetben viszont érdekesebb lett volna egy, a térséget kevésbé ismerő ember számára kézzel foghatóbb ponthoz, mondjuk Pécs városához, vagy a Dunához kötni a települést, ám nem így járt el.

Ez esetben sokkal inkább Szalánci ösztönös megnyilatkozásának lehetünk tanúi: a kérdést meghallva valószínűleg egyik mélyen megragadt ifjúkori élményét osztotta meg, amely összekapcsolódott benne a rég elhagyott szülőföld emlékével, s mélyen beleivódhatott a tudatába. Ugyanis válaszolhatott volna egyszerűen azzal, hogy Danócon született, de ő – kéretlenül, a szóban forgó veszteséghez érzelmileg cseppet sem kötődő, a kérdésben valószínűleg járatlan idegen előtt – kibővítette ezzel a téma szempontjából teljesen irreleváns adattal a vallomását pusztán azért, mert mindez fontos emlékként élhetett benne. Talán a két meghatározó kortárs, a király és a pálos barát kegyetlen halála közötti párhuzam is felsejlett benne, miközben vallomását elkezdte az ecsedi várban.

Felmerülhet bennünk, hogy esetleg a pontos földrajzi meghatározást nem szabad túl komolyan vennünk, gondolhatott Szalánci Danóc alatt talán a „környékre” is, amibe akár Mohács, valamint a környező települések is beletartozhatnak gondolván, hogy Bondenarius úgyszemint ismeri e vidéket. Ezzel kapcsolatban szkeptikus vagyok: míg általában a tőlünk távolabb fekvő, általunk kevésbé ismert területekkel kapcsolatban hajlamosak vagyunk ilyen megengedőbb megfogalmazásra, addig a szűkebb pátriánk, pláne a szülőhelyünk határait, környezetét sokkal jobban számon tartjuk, s nem keverjük össze (egykori) lakóhelyünket egy szomszédos településsel.

Mire jó ez a forrás?

Szalánci János 1553-as tanúvallomását vizsgálva megállapíthatjuk, hogy Szalánci tisztában lehetett a régió földrajzi viszonyaival, s mindenféle politikai vagy pénzügyi haszon

1. kép – II. Lajos halála (Kuttner Sándor: Első oktatás a magyarok történetében kérdések- és feleletekben. Bp., 1882. 78.)

reménye nélkül, őszintén, saját indíttatásból vallotta eskü alatt a nuncius embere előtt, hogy Danócon született, ahol II. Lajos királyt megölték. Valószínűleg ez alatt azt érthette, hogy a király nem természetes halált halt, hanem megsebesülhetett a csata közben, s ezért fulladt bele a mocsárba. A 18. század során elpusztult Danóc település a Duna jobb partján, Mohácstól délre, a mai Izsép és Hercegmárok közötti határban feküdt, s a közép- és kora újkorban vizenyős, mocsaras térség volt, melyet egykor Danóci-mocsárnak, napjainkban pedig Vizslaki-rétnek neveznek, tehát a földrajzi viszonyokat tekintve Szalánci vallomása beleillik II. Lajos halálának történetébe. Más kérdés, hogy Szalánci információi mennyire állják ki a hitelesség próbáját, azaz kijelentését szinkronba tudjuk-e hozni a korszak többi forrásával. Akár sikerül ez, akár nem, véleményem szerint e forrás méltatlanul hullott ki a Mohács-diskurzusból, hiszen egy helyismerettel rendelkező, a diplomácia és a politika világában jártas kortárs szóval meg benne, amely unikális a mohácsi csatával kapcsolatos forrásaink között. Azt pedig, hogy fontos adalék lehet-e a vallomás a csata, a menekülési útvonalak és a király halálának lokalizálásában, a közeljövő kutatásai minden bizonynyal eldöntik. Mindenesetre megjegyzendő, hogy az új kutatások éppen erre a területre, a Majstól keletre eső régióba helyezik a csata epicentrumát.⁶⁴

⁶⁴ Bertók Gábor – Szabó Máté – Harmaza Márk – Szajcsán Éva – Simon Béla: Mohács 500 csataterkutató program. In: Eke mentén, csata nyomában. A mohácsi csata kutatásának legújabb eredményei. Szerk. Harmaza Márk et al., Bp. 2020. 107–117. 114.